

*А. О. Коваленко,
Херсонський державний університет, м. Херсон*

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТЕНДЕНЦІЇ У ВІДТВОРЕННІ ТЕКСТІВ МАС-КУЛЬТУРНОГО СПРЯМУВАННЯ

*Стаття присвячена аналізу оригіналу та перекладу тексту рубрики *Meaning of life* (у російськомовній версії – *Правила життя*) міжнародного чоловічого журналу *Есквайр*. Було розглянуто перекладацькі стратегії, способи та прийоми, що використовуються під час перекладу даного типу тексту, та проаналізовано результати, до яких призводить їх використання.*

Ключові слова: інтерв'ю, перекладацькі стратегії, перекладацькі тактики.

*Статья посвящена анализу оригинала и перевода текста рубрики *Meaning of life* (в русскоязычной версии – *Правила жизни*) международного мужского журнала *Esquire*. Были рассмотрены переводческие стратегии, способы и приёмы, которые используются при переводе данного типа текста, и проанализированы результаты, к которым приводит их использование.*

Ключевые слова: интервью, переводческие стратегии, переводческие тактики.

*The article is devoted to the analysis of the original and target texts of the heading *Meaning of life* published in the international male magazine *Esquire*. Translator's techniques, strategies are highlighted in the article so as the results, which they lead to.*

Key words: interview, translator's techniques, strategies.

У порівнянні з багатьма попередніми століттями наше сьогодення – це вимір розвинених технологій, нових ідей та комунікацій, які були недоступними ще 50 років тому. Одним із важелів, що активно провокує розвиток таких комунікацій, постають міжнародні об'єднання, холдинги та компанії, що все частіше з'являються на арені міжнародних економічних, політичних, культурних зв'язків. Важливу нішу у такого роду утвореннях займає міжнародна та міжкультурна публіцистика, яка не тільки представляє світові гіганти з високим рівнем економічного потенціалу, але й виступає як носій культури, адже саме така медіа продукція дозволяє інтерпретувати соціокультурні та ідеологічні тенденції зіставних лінгвокультур. Одним із важливих елементів медіа світу є міжнародні видання, які мають представництва у багатьох країнах світу на різних континентах, у різних культурних групах.

Майже для всіх такого роду видань характерною виявляється наявність тої чи іншої рубрики, яка відображає спосіб життя особистості, нації, культури. Для популярних видань зазвичай вони представлені свого роду інтерв'ю з медійною персоною міжнародного рівня.

Метою статті виступає пошук загальних тенденцій перекладу та адаптації текстів мас-культурного дискурсу на прикладі рубрики міжнародного глянцевого журналу.

Основне завдання полягає у проведенні детального аналізу перекладацьких стратегій, способів та прийомів, які використовуються під час перекладу матеріалів міжнародних популярних видань.

Серед таких видань яскраво виділяється міжнародний чоловічий журнал *Есквайр*, який не тільки публікує своєрідний вид інтерв'ю у рубриці *Meaning of life* (у російськомовній версії – *Правила життя*), але й виявляється засновником такого виду інтерв'ю, в якому інтерв'юером та респондентом виступають відомі особистості. Сама ж рубрика представлена ніби розповіддю інтерв'юера про цю зустріч: частково дослівною, частково в анотованій формі. Цей підвид публіцистичного стилю співвідноситься з визначенням «портретного інтерв'ю-замальовки» згідно з твердженням С.М. Ільченко [1]. Тобто цей підвид інтерв'ю вирізняється акцентуацією не тільки і не тільки на темі бесіди, скільки на респондентові. Такий, на перший погляд нескладний матеріал виявляється цікавим для перекладача у тому аспекті, що дана рубрика поряд із детальним зображенням особистої історії та способу життя певної особи відбиває ніби загальну картину життя певного прошарку тієї чи іншої культури. Тому важливим видається прослідкувати ті тенденції, які панують у вимірі транскодування такого типу тексту, зокрема способи, за допомогою яких перекладач транлює повсякденну побутову культуру чужого для рідного оточення світу та народу.

Отже матеріалом статті обрано рубрику журналу *Есквайр*, *Правила життя* (*Meaning of life*), а саме оригінал інтерв'ю з американським актором Семом Л. Джексонем (грудень, 2013), та російськомовний переклад (липень, 2011).

Під час перекладознавчого аналізу оригіналу та перекладу в основному використовувалась класифікація способів та прийомів перекладу, запропонована В.Н. Комісаровим [2, с. 172-186]. Зокрема В.Н. Комісаров виділив перекладацькі трансформації як перетворення, за допомогою яких можна здійснити перехід від одиниць оригіналу до одиниць перекладу у вказаному смислі. Залежно від характеру одиниць оригіналу перекладацькі трансформації було розділено на лексичні, граматичні та комплексні. До основних типів лексичних трансформацій В.Н. Комісаров відніс такі перекладацькі прийоми, як транскрибування, транслітерацію, калькування, лексико-семантичні заміни (конкретизація, генералізація, модуляція). До граматичних трансформацій відносяться синтаксичне уподібнення (дослівний переклад), членування речень, об'єднання речень, граматичні заміни. З комплексними лексико-граматичними трансформаціями співвідносяться антонімічний переклад, експлікація та компенсація.

Загалом можна вважати, що оригінал було репродуковано для цільової аудиторії, оскільки частина тексту була транс кодована в еквівалентній версії на рівні семантики, синтаксису та граматики. Так, у тексті наявні

приклади калькування: *light sabers* [8] – *световые меч* [7, с. 76]; буквального перекладу: *Jungle Fever* [8] – *Лихорадка джунглів* [7, с. 72]; синтаксичного уподібнення, або дослівного перекладу: *That's a part of story* [8] – *Это часть истории* [7, с. 73].

Подібні перекладацькі прийоми демонструють якнайближчий переклад до оригінального тексту на формальному рівні, що однак не обов'язково означає тотальне зближення на рівні семантики. Найяскравіше розбіжності спостерігаються на лексичному рівні, зокрема у прикладах використання таких перекладацьких трансформацій як генералізація та конкретизація. Розгляньмо приклади конкретизації: *And there would be twenty-year-old guys calling 'm Ed* [8]; у ПТ: *Его напарник – двадцатилетний парень* [7, с. 71]; та генералізації: *My grandfather was this old guy very dignified* [8]; у ПТ: *Дед был уже пожелым человеком* [7, с. 71-72]. У цих прикладах використання прийомів конкретизації та генералізації ведуть до елімінації теми сегрегації у США в роки дитинства респондента, яку він підкреслює в оригінальному тексті. Так, у першому наведеному прикладі яскраво видно, що в оригіналі актор акцентує загальну тенденцію до зневажливого ставлення молоді до людей похилого віку, які відрізняються за кольором шкіри. У той самий час перекладач звужує цю загальну тенденцію до випадку з однією людиною, яка може бути як представником покоління, так і виявитись просто поодиноким випадком погано вихованої молодої людини, оскільки замість множини, яка слугує віддзеркаленням всього покоління, він використовує однину, як окремий випадок.

У другому прикладі використовується генералізація на основі прийому елімінації лексичних складових. Так, знехтувані елементи *this* та *very dignified* кардинально змінюють оцінний бік тексту та моделюють у перекладі погляди головного героя у діахронічному аспекті, тобто його ставлення до подій, що відбувались з його власною родиною та країною на той період загалом.

Якщо говорити про оцінність, слід також згадати інший приклад генералізації: *I donate money anonymously*. [8]; у ПТ: *Я занимаюсь благотворительностью* [7, с. 73]. Проігнорованим убачається акцент на тому, що благодійність актор займається анонімно, а отже знову ж таки змінена особистісна оцінка респондента загалом.

Ще один приклад перекладацьких трансформацій, а саме антонімічного перекладу, підкреслює модуляцію оцінності у питанні сегрегації: *I was raised to be cautious* [8]; у ПТ: *В детстве меня учили не высовываться* [7, с. 71]. В оригінальному тексті йдеться про спонування респондента до активних дій, тобто повчання «бути на сторожі», у той час як у ПТ йому пропонують пасивно реагувати на події та, у такий спосіб, уникати неприємностей.

Ще один випадок конкретизації підкреслює зміну модальності від загальної до персональної: *Cause everybody has a chance to say...* [8]; у ПТ: *У тебя конечно же есть право сказать ...* [7, с. 76]. Підкреслюється, що в тексті викладені не загальні поняття, а саме точка зору та погляди головного героя. Слід відмітити, що така тенденція до персоніфікації матеріалу у перекладі є характерною рисою для такого виду інтерв'ю.

Іншим досить цікавим елементом з перекладацької точки зору виявляється робота з різного роду реаліями, зокрема антропонімами та назвами, які можуть викликати, але можуть і не викликати прогнозовані асоціації. Розгляньмо декілька прикладів: *George said...* [8]; у ПТ: *Лукас сказал мне ...* [7, с. 76]. Та: *I was cracked in Jungle Fever* [8]; у ПТ: *Я уже снялся в «Лихорадке джунглей» (фильм Спайка Ли 1991 года – Esquire)* [7, с. 72]. У даних прикладах наявні два підходи до роботи з реаліями: у першому перекладач використав прийом модуляції, а у другому – коментування. Обидва ці прийоми знайшли своє використання як в аналізованому тексті, так і в тенденціях перекладу подібних інтерв'ю в інших журналах. Однак найчастіше використовується саме модуляція. Це пов'язано в першу чергу з тим, що журнал зорієнтований на певну цільову аудиторію, а тому немає потреби тлумачити деякі деталі, що *a priori* мають бути відомими читачеві. Більш широким випадком застосування одного прийому може слугувати магістральне залучення стратегії буквального перекладу.

Композиція ПТ в цілому унаочнює тенденцію до використання транспозиції його складових частин. Так, окремі репліки, що зазнали тотального буквального перекладу не відповідають у своїй послідовності тексту оригіналу, тобто власне порядок постановки питань загалом змінений. У такий спосіб змінюється не тільки формальне оздоблення рубрики, але й напрямок, у якому ведеться бесіда, зміщені її змістові центри, смислові акценти. Так, наприклад, переміщені репліки респондента, що віддзеркалюються хронологія його життя: якщо в оригінальному тексті вони в основному мають непослідовний порядок, тобто деякі спогади про дитинство чи підліткові роки персонажа перетинаються у ході розвитку бесіди та розкривають його все з нових сторін, то в ПТ подібні репліки, будучи транскодованими репродуктивно, розміщені у такий спосіб, що тематика бесіди розвивається у діахронічному порядку від теми дитинства, підліткових років головного героя до початку його професійного життя та сучасного способу життя (звичок, поглядів, деяких історій). У такий спосіб звичайно ж читач має змогу детально розглянути всі етапи життя актора та його оточення у різні періоди, однак цей прийом веде до переміщення смислових акцентів та, таким чином до зміни портретизації персонажа.

У даному аспекті заслуговує уваги така репліка головного героя: *I've never been to jail. I've never been arrested. I've never been locked up. I'm a good son, a good father, a good husband – I've been married to the same woman for 30 years. I'm a good friend...* [8]; у ПТ: *я никогда не сидел в тюрьме, меня никогда не арестовывали, я не маялся ни одной ночи в полицейском участке. Я бы хорошим сыном, стал хорошим отцом, и вот уже тридцать лет женат на одной женщине* [7, с. 73].

У російськомовній версії журналу дана репліка зазнала майже тотального репродуктивного перекладу. Однак на прикладі цього елементу тексту яскраво прослідковується важливість транспозиції як прийому: в англомовному варіанті ця репліка майже завершує текст, однак за нею слідує розповідь про відсутність батька у дитинстві актора та пов'язані з цим погляди на сімейне життя. У той самий час у транскодованому варіанті за реплікою, наведеною у прикладі, слідує поступовий перехід до наступного змістового центру – професійного життя актора: розповіді про фільми, про режисерів, наведені різноманітні історії, що траплялися у ході

роботи. Так, наприклад, розповідь про роботу з Джорджем Лукасом, яка англійською мовою розміщена в самому початку тексту та ніби дає старт розповіді, у російськомовному варіанті переміщена в останній сегмент інтерв'ю і стає черговою деталлю професійного життя головного героя. Таким чином втрачається акцент, який автор оригінального тексту проставив на цьому фрагменті, можливо, звертаючи увагу читача на найбільш значущі роботи актора, а та ніби нагадуючи найяскравіші деталі його фільмографії.

У наступній репліці про спосіб життя актора прослідковується інша тенденція у транс кодуванні даного типу тексту. Розгляньмо її: *My dad was an absentee dad, so it was always important to me that I was part of my daughter's life, and she deserved two parents, which is part of what informs us staying married for thirty years. Cause everybody has a chance to say «Fuck it», and walk away, you know? But also have a chance to say «Okay, fuck it I'm sorry». Even if you're not.* [8]; у ПТ: *Когда ты в браке уже 30 лет, у тебя конечно же есть право сказать: «пошло всё это в жопу» – и отвалить. Но ты также можешь сказать: «пошло всё это в жопу, прости меня»* [7, с. 76]. Як видно на прикладі наявні елементи семантичної елімінації: тема батька у перекладі елімінована зовсім, а тема родинних стосунків відображена не повністю (проігнорована фраза *Even if you're not*). Таким чином, дещо змінений причинно-наслідковий зв'язок, а також оцінний аспект. Актор постає не як людина навчена певною мірою гирким досвідом з дитинства, а як мудрий чоловік зі своєю філософією родинних стосунків.

У даному прикладі також можна помітити, що у перекладі збережені елементи лексики зниженого стилістичного тону, зокрема вульгаризми. Однак, при тому, що в оригіналі почасти зустрічаються подібні деталі і не тільки на лексичному рівні, розмовні елементи на кшталт *контамінації* (*gonna, wanna, mom, called'em, cause, rehab* [8]), вставні розмовні конструкції (*you know* [8]), вульгаризми (*fuck it, big-ass ball of cocaine, shit* [8]) в перекладі вони частково еліміновані, або замінені на нейтральну лексику чи молодіжний стиль: *Yeah... [8] – Понимаю... [7] ; Well ... [8] – Послушай... [7]*.

У тексті перекладу також наявна книжкова лексика (*снадобья, бестия, позабула* [7]), що для оригіналу зовсім не характерно. У даному аспекті яскраво представлено те, що К.І. Чуковський у роботі «Высокое искусство» [5] назвав прикрашенням. У цій роботі К.І. Чуковський дискутує про граничну можливість відхилень від оригіналу, за якої перекладач починає «нав'язувати» читачеві власний стиль, у результаті чого авторський стиль втрачається. Письменник стверджує, що важливою є не одна і не дві похибки, але система помилок, що веде до спотворення творчої особистості автора [5, с. 23].

Хоча в нашому дослідженні ми не говоримо про авторський перекладацький стиль, але про загальні тенденції перекладу обраного нами типу тексту, базуючись на роботі К.І. Чуковського можна стверджувати про наявність спотворення первісної стилістики оригіналу, що веде до зміни модальності тексту, його оцінності та, як результат, прагматичної властивості, тобто його впливу на читача.

Отже можна зробити висновок, що у перекладі обраного нами тексту наявні різні підходи та загальні стратегії від буквального та репродуктивного перекладу до різноманітних трансформацій та навіть адаптацій. Такі трансформації досить часто призводять як до спотворення семантичної складової в окремих сегментах тексту, так і до зміни модальності, модуляції його оцінного аспекту та, як результат, прагматики. Серед цих трансформацій найчастіше використовуються лексичні, зокрема генералізація, конкретизація та модуляція, а також комплексні, як, наприклад, антонімічний переклад та прийом коментування (згідно з термінологією Комісарова В.Н. [2, с. 172-186]). Усі ці трансформації, що використовуються необґрунтовано, всупереч жанрово-стилістичним ознакам, призводять до спотворення, яке, на нашу думку, є невинуватим у перекладі, адже таким чином не знаходить свого відображення основна мета, поставлена перед обраною нами рубрикою, а саме не цілком точно переданий характер персонажу та реалії іншомовної культури.

Перспективність дослідження інтерв'ю ми вбачаємо у подальшому аналізі інтерв'ю як типу тексту масмедійної публіцистики з подальшим встановленням магістральних тактик та стратегій, що використовуються при відтворенні загального образу персонажу оригіналу в перекладі.

Література:

1. Ильченко С. Н. Интервью в журналистском творчестве / С. Н. Ильченко. – СПб., 2003.
2. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). Учеб. пособие для ин-тов и фак-тов иностр. яз. / В. Н. Комиссаров. – М.: Высш. шк., 1990. – 253 с.
3. Лукина М. М. Технология интервью / М. М. Лукина. – М.: Аспект Пресс, 2003. – 191 с. шк., 1990. – 253 с. (172-175)
4. Стрельникова М. А. Национальные особенности речевого жанра телеинтервью в российской и американской коммуникативных культурах: Автореф. дис. канд. филол. наук: 10.02.19 / Воронежский государственный университет. – Воронеж, 2005
5. Туманов Д. В. Творим золотим пером: Мастер-класс для начинающих журналистов / Д. Туманов; Гос. ком. Респ. Татарстан по делам детей и молодежи. – Казань: Отечество, 2000. – 270 с
6. Чуковський К. І. Высокое искусство / Чуковский Корней Иванович – М.: «Советский писатель», 1986. – С. 22-56.
7. Ричардсон Дж. Х. Правила жизни: Сэмюэль Л. Джекон // Эсквайр. – М.: Фэшн Пресс, 2013. – № 3. – С. 70-76.
8. Samuel L. Jackson: What I've Learned [Електронний ресурс] // Esquire. – Режим доступу: <http://www.esquire.com/features/what-ive-learned/meaning-of-life-2011/samuel-l-jackson-quotes-0111>